

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ

Упућено: Наставно-научном већу Универзитета у Београду - Географског факултета

Предмет: Извештај комисије о прегледу и оцени докторске дисертације кандидата Ибрахима Сабрија

На седници Наставно-научног већа Универзитета у Београду - Географског факултета, одржаној 28. децембра 2017. године, именовани смо у Комисију за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Ибрахима Сабрија под насловом ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ у саставу: др Мирољуб Милинчић, редовни професор Универзитета у Београду - Географског факултета, ментор, др Мирко Грчић, редовни професор Универзитета у Београду - Географског факултета, др Иван Раткај, ванредни професор Универзитета у Београду - Географског факултета, др Микица Сибиновић, доцент Универзитета у Београду - Географског факултета и др Биљана Радивојевић, редовни професор Универзитета у Београду - Економског факултета.

На основу детаљног прегледа текста дисертације, именовани чланови Комисије подносе Наставно-научном већу Географског факултета у Београду следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат Ибрахим Сабри пријавио је 08.05.2014. године тему за израду докторске дисертације под називом ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ. На захтев Географског факултета од 13.02.2015. године, Веће научних области грађевинско – урбанистичких наука, на седници одржаној 10.03.2015. дало је сагласност на предлог теме докторске дисертације.

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области Географија и ужој научној области Друштвена географија, за коју је матичан Географски факултет у Београду. Ментор докторске дисертације је др Мирољуб Милинчић, редовни професор Географског факултета, чија је ужа научна област Геопросторне основе животне средине.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидат Ибрахим Сабри рођен је 13.07.1970. године у Либији. Основно и средње образовање је завршио у родној земљи. На департману за географију Наср Универзитета у Злитену (Либија) је дипломирао септембра 1993. године. Звање мастера географије је стекао на Универзитету у Корку у Републици Ирској. Рад на тему “Тражиоци азила и њихова интеграција у друштво у граду Корк у Републици Ирској” је одбранио у јануару 2002.

године код ментора проф. др Берија Бранта. Докторске студије је уписао 2010. године на Географском факултету Универзитета у Београду.

Учествовао је на више научних скупова и конференција у Србији и иностранству. Објавио је неколико научних радова у референтним часописима. Осим школовања у Републици Ирској и Србији, у току 2007-08. године боравио је у Сједињеним Америчким Државама на стручном усавршавању. Његово основно усмерење је друштвена географија, односно, географија становништва.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидата Ибрахима Сабрија под насловом ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ има 160 страна, урађених у складу са упутством које даје Веће научних области грађевинско–урбанистичких наука. Дисертација садржи 6 почетних страна (наслов, резиме и кључне речи на српском и енглеском језику и садржај), 144 стране основног текста, 9 страна литературе и једну страну биографије аутора. Основни текст је употпуњен са 17 табеларних приказа и 11 слика виду картографских прилога. Уз слике и табеле дате су неопходне информације (наслов и извор података). Попис литературе обухвата укупно 217 наслова домаће и стране научне и стручне литературе, као и интернет адреса. Изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу дате су на крају рада.

Докторска дисертација се састоји из 11 поглавља:

1. Увод (стр. 1–12)
2. ТЕОРИЈСКО МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА
3. ГЛАВНЕ ОДЛИКЕ МИГРАЦИЈА
4. ИСТОРИЈА АФРИЧКИХ МИГРАЦИЈА
5. УЗРОЦИ АФРИЧКИХ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА КА ЕВРОПИ
6. ПОСЛЕДИЦЕ АФРИЧКИХ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА
7. ЛИБИЈА КАО КАТАЛИЗАТОР ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА
8. ПУТЕВИ ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈА КРОЗ ЛИБИЈУ
9. МИГРАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ И МЕЂУНАРОДНИ НАПОРИ У БОРБИ ПРОТИВ ИЛЕГАЛНИХ МИГРАЦИЈА
10. БУДУЋНОСТ АФРИЧКИХ МИГРАЦИЈА КА ЕВРОПИ
11. Закључак (стр. 145–147)

Поглавља се састоје из многобројних поднаслова хијерархијски нижег ранга.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У првом, уводном поглављу дисертације дата је основна информација о проблемима илегалних миграција у савременом свету. У потпоглављима су дати предмет и проблеми истраживања, преглед досадашњих истраживања, као и циљеви и задаци. Предмет истраживања су илегалне миграције из Африке у Европу са посебним освртом на Либију као транзитну државу. Основни проблем је садржан у питању шта је генератор масовних миграција и која је улога Либије у спречавању илегалних миграција. Дат је и делимичан преглед досадашњих истраживања која се баве сличним проблемима. Основни циљ истраживања је постављање научно релевантних, теоријско – методолошко исправних и апликативно прихватљивих основа проучавања миграционих кретања из Африке у Европу. Задаци истраживања проистичу из унапред утврђеног предметног и просторног оквира проучавања и научно проверених чињеница из литературе, статистичких извора, као и

међународних препорука и искустава и увида у стање миграционих кретања. На основу анализе постојећег стања као основни задатак намеће се сагледавање будућих миграција из Африке ка Европи.

У другом поглављу представљена је теоријско-методолошка основа рада. Методе су одабране на основу предмета, задатака и циљева истраживања, а доминантна је тзв. деск анализа у комбинацији са картографским методама. Основна база квантитативних и квалитативних истраживања миграционих кретања јесте њихова текућа евиденција. Податке о унутрашњим миграцијама у појединим земљама прикупљају бирои за пријаву места боравка, за међународне миграције то чине одговарајуће службе које су за то овлашћене. За истраживање миграција су од велике помоћи периодични пописи становништва. Током истраживања кандидат полази од претпоставки које нису утицале на објективност рада. Прва претпоставка је да илегалне миграције нису само проблем европских земаља, тј. земаља чланица Европске уније, већ да је то глобални проблем. Друга претпоставка је да у Европу илегално не долазе само мигранти из Африке, већ је много илегалних миграната и из Авганистана, Ирана, Ирака и Сирије. Међутим, највише пажње посвећено је илегалним мигрантима из Африке који преко Либије долазе у Европу јер њихов број непрестано расте. Сагласно са полазном хипотезом за потребе истраживања коришћене су следеће теоријске концепције: Теорија класичне економије, Теорија мреже миграната, Теорија о преласку државних граница, Теорија иновација, Теорија преферирања миграција, Теорија фактора одбијања и привлачења, Теорија друштвене организације и Теорија удаљености.

У трећем поглављу анализирани су главне одлике миграција. Кандидат је прихватио дефиницију миграције као прелажење граница неких просторних целина од стране појединаца или више особа где то кретање обухвата промену места сталног боравка. О ваљаности ове дефиниције су се водиле велике расправе приликом тумачења података о миграцијама из последњег пописа становништва у Јужноафричкој републици. Закључено је да су подаци из тог пописа одржаног 1996. године који се односе на миграције задовољавајући, упркос проблему у дефинисању миграција због неодређености појма “дефинисане области миграције”. Кандидат сматра да критике које се односе на проблем постојања више места сталног боравка постају врло важне када се ради о де јуре броју становника. Де факто евидентирање становништва се односи на њихов број у местима где су пописани. Када се ради о де јуре броју становника, проблем може представљати чињеница да извршен број становника можда неће бити код куће на дан пописа из разних разлога. Због тога је информација о “уобичајеном месту пребивалишта” особе неопходна када се ради о де јуре попису становништва. Међутим, на основу истраживања кандидата може се закључити да илегална имиграција обухвата све облике илегалног уласка из једне државе у другу, или са једног континента на други без икаквих контрола и поштовања законских обавеза прописаних законима тим државама.

У четвртном поглављу приказана је историја афричких миграција. Кандидат истиче да су миграције афричког становништва један од најозбиљнијих глобалних проблема и могу се поделити на унутрашње, спољашње и миграције радника у потрази за послом. Прошло је сто година од када је престао присилни транспорт афричког становништва у Нови свет, али расправе о трговини робљем и његовом месту у светској историји још увек трају. Овај део дисертације бави се разлозима који су довели до појаве трговине робовима, њеним развојем, сведочењима савременика и оним шта су добили они који су били учесници тог процеса.

У петом поглављу приказани су узроци афричких миграција ка Европи. У овом поглављу су објашњени мотиви који изазивају ова кретања. Спектар мотива је врло широк, а најдетаљније су анализирани политички, економски, друштвени, психолошки, географски и демографски. Разлози који утичу на појаву илегалне миграције из Африке у Европу су многобројни и међусобно повезани. Кандидат наглашава да постоји и део афричке

популације који није погођен факторима одбијања и привлачења. То је домородачка популација и она не размишља о миграцијама. Такође, наглашене су и бројне препреке које постоје приликом прелажења дистанце између места одакле се креће на миграцију и места коначног одредишта. Посебно су разматрани трошкови транспорта који су у директној зависности од фактора удаљености.

У шестом поглављу приказане су последице афричких миграција. У овом делу рада изнета је анализа најважнијих последица изазваних оваквим типом миграција. Обухваћени су сви важни аспекти миграција и њихов утицај који се односи на појединце али и на државе. Анализирани су међусобни односи држава које су изложене утицају овог процеса, без обзира да ли су то земље из којих потичу мигранти или земље ка којима су се упутили. Кандидат наглашава различит однос који имају државе које прихватају мигранте према различитим националностима миграната, где повлашћени положај који имају неке заједнице је омогућен преко добрих односа њихових матичних држава. Као један од највећих проблема истакнуто је насељавање миграната које није праћено плановима развоја тако да производи велику незапосленост и низак животни стандард међу мигрантима. Кандидат истиче и тезу да су на свом путу мигранти изложени бројним здравственим ризицима као што су болести које они доносе са собом или болести са којима се срећу на том путу, што утиче на здравствену ситуацију у транзитним земљама и нарочито у земљама крајњег одредишта тих миграната.

У седмом поглављу представљена је Либија као катализатор илегалних миграција из Африке у Европу. Регион Магреба дефинисан је као стратешки врло важна област и као својеврсни катализатор феномена илегалних миграција. Због тога у последње две декаде, илегална миграција и сличне појаве као што су кријумчарење и трговина људима, су постале велики проблем у националним и међународним политичким оквирима, а проблем илегалне миграције је створио тензије у односима између земаља Европске уније и медитеранских држава. У овом поглављу посебно су обрађена политичка питања која стоје иза проблема илегалних миграција која су учинила да Либија постане најзначајнија транзитна тачка за мигранте из Северне Африке. Либија је кроз историју имала добре односе са Италијом која у овом случају представља најважнију тачку доласка миграната из Африке и самим тим место уласка у Европску унију. Кандидат посебно наглашава да је велики утицај на политичку нестабилност у Либији имао грађански рат чији је циљ био свргавање тадашњег председника који је био окарактерисан као диктатор и као владар који није поштовао људска права. Источни, западни и јужни делови земље су имали ривалске фракције које су биле у међусобном сукобу, а истовремено су се бориле и за свргавање власти. Као резултат овакве ситуације, држава је била политички подељена и пре пада владајућег режима. Нестабилност у Либији је један од основних разлога за повећање броја избеглица и тражиоца азила који су одласком из земље тражили мирније и сигурније место за живот.

У осмом поглављу проучавани су путеви илегалне миграције кроз Либију. Кандидат наводи да је Либија одувек била на трговинском правцу који је водио до обала Медитеранског мора, па су кријумчари увидели да се преко територије Либије релативно лако може шверцовати роба, па чак и кријумчарити илегални мигранти до европског континента. Због тога је врло уобичајено да појединци из удаљених западноафричких земаља као што су Гана и Нигерија бивају кријумчарени преко територије Либије у Европу. За многе људе из ових земаља проналажење пута кроз Либију до земаља Европске уније представља једин начин да преживе. Кандидат је детаљно анализирао следеће руте илегалних миграната: из Нигера у Либију - Пут из Агадеса у Себху; из Алжира у Либију - Пут од Таманрасета до Гадамеса; из Чада у Либију - Пут из Нцамене до Себхе; из Судана у Либију - Пут из Картума у област Куфра; и из Судана у Либију преко Египта. На крају

поглавља кандидат наглашава да док Либија не буде у стању да у потпуности контролише своју јужну границу, кријумчари ће наставити своје активности на том простору.

У деветом поглављу кандидат се бавио миграционим политикама и међународним напорима у борби против илегалних миграната. Политика европских земаља према мигрантима током шездесетих година XX века се карактерисала охрабривањем миграција, а не доношењем закона који криминализују илегалну миграцију ка Европи. Тада мигранти нису сматрани претњом по безбедност европских држава. Међутим, почетком 1970-их година и појавом вишка радне снаге у развијеним европским земљама усвојени су закони са циљем спречавања илегалних миграција, нарочито оних из Африке и Азије. У овом поглављу су детаљно обрађене међународне политике према миграцијама и позиција европских земаља према афричким илегалним миграцијама. Кандидат сматра да су илегалне миграције допринеле развоју и напредовању многих држава света, нарочито оних високоиндустријализованих и високоразвијених земљама путем добијања образоване, али и јефтине неквалификоване радне снаге. Са друге стране, миграције су повећале зависност неразвијених земаља и условиле врло слаб економски развој афричких држава због врло неправедне политике европских земаља према афричким мигрантима.

У десетом поглављу представљене су перспективе будућих афричких миграција ка Европи. Кандидат наглашава да мотиви који покрећу на хиљаде људи да крену на пут преко Сахаре и Медитеранског мора нису безначајни. Разлози да се неко одлучи да се ухвати у коштац са опасностима пустиње или великим таласима на мору леже у одлуци да се побегне из окрутних животних околности који се више нису могли подносити и због тога се пре бира ризик на путовању ка обали из снова, него проналажење неких алтернативних решења у локалној средини. Прилив афричких миграната у Европу је повезан са прогресом и конкретним резултатима на афричком континенту који до сада нису остварени у смислу постизања политичке стабилности и прекида оружаних сукоба, обезбеђивању слобода и демократије. Кандидат сматра да због интензитета процеса илегалних миграција и незаконитог прелаза преко Либије од стране афричког становништва на путу до Европе, при чему је Либија само транзитна земља за становнике земаља Магреба, али и осталих Африканаца у намери да стигну до италијанске обале, тачније до острва Лампедуза, морају се тражити решења и планови кроз заједничке акције свих земаља Медитерана.

У једанаестом, закључном поглављу систематизовани су резултати истраживања, изведени закључци и препоруке за даља истраживања. Подаци који су прикупљени за потребе израде ове дисертације показују колико су мигранти спремни да иду далеко не би ли побегли од многобројних проблема са којима се суочавају у својој домовини. Миграције су део историје човечанства, подсећа кандидат и наглашава да су миграције постале један од начина којим је створена разлика између Европе и “осталих”. У ери глобализације, путовање ради профита се охрабрује, а путовање ради опстанка се осуђује. Конкретна потврда овог начела се види и када се ради о миграцијама у Европи и Африци и између ова два континента.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Докторска дисертација кандидата Ибрахима Сабрија обрађује, анализира и интегриса савремена теоријска сазнања и сопствене резултате у изабраној области. Дисертација је оригинална, научно заснована и представља заокружену истраживачку целину. Тематика је актуелна и значајна за развој географских, демографских и других геопросторних истраживања. Са становишта научног, методолошког и стручног приступа истраживању, дисертација испуњава све услове савремених географских студија. Научна структура дисертације чини је оригиналном у свим сегментима, а посебно у анализи

илегалних миграција из Африке у Европу. Савременост се огледа у сагледавању глобалних проблема и мигрантске кризе у ЕУ, као и предлогу низа мера чијом применом би се могло побољшати постојеће стање. Посебна пажња посвећена је Либији као транзитној земљи.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Докторска дисертација је написана на основу обимног библиографског материјала (217 извор стране и домаће литературе и интернет извора). Коришћене су монографије, научне и стручне публикације, радови из научних и стручних часописа, радови са научних скупова, стратегије, уредбе, закони, картографска и статистичка грађа. При избору литературе и осталих извора података кандидат је показао висок степен научне и стручне зрелости и самосталности у раду. Наведени попис литературе показује да је кандидат стекао добар увид у предметну материју. Значајан део анализе кандидат темељи на резултатима обраде података у вишегодишњем периоду.

3.3. Применљивост остварених резултата

Остварени резултати могу допринети унапређењу постојећих приступа у области географије становништва. Могу се примењивати као база за нова научна мултидисциплинарна и интердисциплинарна истраживања. Резултати истраживања имају сазнајну вредност и описују стање и генезу мигрантске кризе која представља један од доминантних глобалних проблема.

3.4. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Научни и практични доприноси у области која је истраживана, студиозни приступ проблему, спроведене анализе и синтезе, као и изведени закључци, сведоче о способности кандидата за самостални научно–истраживачки рад. С обзиром да је кандидат објавио више научних и стручних радова из географије, као и да је његово досадашње усавршавање и рад у складу са темом дисертације, Комисија сматра да се након одбране докторске дисертације, кандидат може самостално бавити научним радом из ове актуелне и комплексне научне области.

4. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Након прегледа приложеног текста докторске дисертације, праћења и познавања научног и стручног рада кандидата Комисија констатује да је Ибрахим Сабри урадио докторску дисертацију под насловом: ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ, а која има укупно 160 страна текста уређених у складу са упутством које даје Стручно веће за архитектуру, урбанизам, грађевинарство, геодезију, просторно планирање и географију. Дисертација садржи 11 великих тематских целина, 6 почетних страна (резиме на српском и енглеском језику, кључне речи и садржај), 9 страна пописа литературе и извора и биографијом кандидата (1 страна). Основни текст је употпуњен са 17 табеларних приказа и 11 картографских прилога. Попис литературе обухвата укупно 217 наслова домаће и стране научне и стручне литературе.

Докторска дисертација Ибрахима Сабрија под називом ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ представља актуелан научни допринос из области географије. Резултати и примењена методологија могу дати значајан допринос у будућим проучавањима. Анализом резултата

презентованог истраживања може се закључити да предметна дисертација представља резултат зрелог и посвећеног научног рада, заснованог на адекватно одабраним научним методама и поступцима истраживања. Из тог разлога добијене резултате треба прихватити као валидне. Докторска дисертација кандидата Ибрахима Сабрија показује његово познавање и владање изабраним подручјем истраживања и одговарајућом литературом. Научне методе, изабране и спроведене у складу са циљевима и задацима истраживања, омогућиле су добијање релевантних резултата. Поглавља у дисертацији су укомпонована тако да чине логичну и складно повезану целину. Структура истраживања је прегледно одвојена по поглављима и потпоглављима. Литература је мултидисциплинарна и савремена и добро покрива област истраживања. На основу објављених радова, досадашњег научног усавршавања и рада, Комисија сматра да је кандидат оспособљен за самостални научно–истраживачки рад.

У складу са изнесеним ставовима и мишљењима, уважавајући компетентност и оспособљеност кандидата, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета у Београду и Стручном већу Универзитета у Београду да прихвате позитивну оцену докторске дисертације Ибрахима Сабрија под насловом: ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ ИЗ АФРИКЕ У ЕВРОПУ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА ЛИБИЈЕ КАО ТРАНЗИТНЕ ДРЖАВЕ и да одобре њену јавну одбрану, јер су се стекли сви услови, како у смислу научне вредности дисертације, испуњених предуслова по основу публикованих радова у референтним часописима, тако и оспособљености кандидата да се бави самосталним научним радом.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Мирољуб Милинчић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Мирко Грчић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Иван Раткај, ванредни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Микица Сибиновић, доцент
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Биљана Радивојевић, редовни професор
Универзитет у Београду – Економски факултет

У Београду, 13.03.2018. године